Advertentie

luister slimm'r
Podcasts voor Professionals
geselecteerd door FD en BNR
Swijk het aanbod
list'n

INTERVIEW

Thomas Piketty: 'Mijn systeem van socialisme is geen droom. We zijn al onderweg'

Marijn Jongsma 28 mei '22 11:36

De Franse econoom Thomas Piketty is in zijn nieuwe boek optimistisch gesteld. Zijn ideaal van 'participatief socialisme' is geen droom maar wordt realiteit, aldus de voorvechter van meer gelijkheid. Met klimaatverandering als een belangrijke bondgenoot.

Thomas Piketty: 'Ik denk dat het onmogelijk is de uitstoot van broeikasgassen terug te dringen als we niet tegelijkertijd drastisch ongelijkheid bestrijden.' Foto: Peter Macdiarmid / ANP

Leftebobbers van dikke Piketty-pillen zullen teleurgesteld zijn. *Een kleine geschiedenis van de gelijkheid*, dat komende week in Nederlandse vertaling verschijnt, telt slechts 327 pagina's. Op verzoek van lezers die wel eens een dunner boekje wilden, schrijft de Fransman in het voorwoord.

Piketty werd een ster met de publicatie van *Kapitaal in de 21e eeuw*, de bestseller die in 2013 verscheen. Aan de hand van statistieken over de 18de eeuw concludeerde hij dat het rendement op vermogen meestal hoger ligt dan de economische groei. Met als gevolg dat de bezittende klasse steeds rijker wordt en de ongelijkheid toeneemt — een trend die alleen de overheid kan keren door grootschalig te herverdelen.

In zijn nieuwe boek worden voorgaande werken nog eens samengevat. Maar Piketty zegt ook 'een nieuwe perspectief op de geschiedenis van de gelijkheid' te bieden. Optimisme overheerst: 'Hoe onrechtvaardig de wereld van begin jaren 2020 ook mag lijken, vergeleken met die van 1950 of 1900 is er hoe dan ook sprake van meer gelijkheid,' En deze 'mars' is nog niet ten einde, zegt de invloedrijke economen in een gesprek met het FD.

U beschrijft in uw boek dat crises en conflicten vaak nodig zijn om meer gelijkheid te bereiken. Welke conflicten ziet u aan de horizon?

'U benadrukt nu de rol van het conflict. Maar ik wil de optimistische kijk uit mijn boek benadrukken. In de laatste twee eeuwen is er een lange ontwikkeling geweest richting gelijkheid: politiek, sociaal, economisch. Dit proces begon ten tijde van de Franse revolutie, en dan gaat het door in de 19de en 20ste eeuw, met het einde van de slavernij, de opkomst van de welvaartsstaat, progressieve belastingen, de burgerrechtenbeweging, de afschaffing van apartheid. En het gaat vandaag door, met de Black Lives Matter-beweging en de roep om meer gendergelijkheid. De beweging richting meer gelijkheid is nog niet afgelopen, al zijn de edelen waar de Franse Revolutie zich op richtte er niet meer.'

'Maar: meer gelijkheid kan vreedzaam plaatsvinden. Er zijn over de hele wereld voorbeelden daarvan. Neem Zweden. Dat zien we nu als een heel egalitair land, maar in 1900 was het een van de meest ongelijke landen in Europa (waar pakweg 20% van de mannen stemrecht had en degenen met veel bezit en inkomen meer stemmen mochten uitbrengen, red.). En toen werd het door acties van arbeiders en vakbonden enorm hervormd. Het laat zien: er is geen bepalende kracht die sommige landen gelijk, of andere ongelijk maakt. Het is niet te wijten aan een cultuur die ergens al eeuwen is. Politieke mobilisatie kan het verschil maken. En soms sneller dan we ons kunnen voorstellen.'

Demonstranten van Black Lives Matter hardenken op 25 mei in New York de dood van George Floyd. Foto: Taylor Crothers/Getty

U noemt klimaatverandering als nieuwe factor. Hoe werkt dat door in de strijd om meer gelijkheid?

'Ik denk dat het onmogelijk is om de uitstoot van broeikasgassen terug te dringen als we niet tegelijkertijd drastisch ongelijkheid bestrijden. De zonderste 50% van de bevolking, of dat nu in Frankrijk, België of Nederland is, zal nooit bereid zijn de levensstijl te veranderen, een offer te brengen, als we niet vragen om een veel grotere verandering voor de mensen aan de top. We weten allemaal dat er een groot verschil in emissies is tussen de westerse wereld en de armere landen. Dat vergt enorme veranderingen in het internationale belastingsysteem, zodat de zuidelijke landen worden gecompenseerd. Maar: er zijn ook enorme verschillen binnen de rijke en de arme landen.'

'De minst verdienende 50% van de bevolking in de rijke landen stoot per capita gemiddeld 4 tot 5 ton CO_2 uit. Het moet terug naar 2 à 3 ton de komende decennia, maar het is niet volledig uit het hoofd geslagen. Kijk je naar de top 10% inkomens in Europa, dan is de gemiddelde emissie 23 ton tot 30 ton per persoon per jaar. De top 1% tussen de 70 en 80 ton per capita – om nog maar te zwijgen van de absolute top die in privejets rondvliegt.'

'Dus als je komt met een oplossing voor het klimaatprobleem zonder dat je de ongelijkheid daarin meenneemt, en je vraagt iedereen een gelijkmatige bijdrage te leveren, bijvoorbeeld met een koolstoftax, dan gaat het niet werken. Je zult overal revoltes zien, zoals met de gele hesjes. Die mensen aan de onderkant zullen je vertellen: laat eerst maar eens degenen die het meest uitstoten, hun emissies naar beneden brengen. De druk om ongelijkheid naar beneden te brengen zal dus heel sterk worden.'

U voorziet ook een grotere internationale herverdeling door de opwarming van de aarde.

'Op international niveau speelt de ongelijkheid qua emissies nog sterker. We hebben nu een geopolitieke crisis met Rusland. Mensen in het Westen begrijpen vaak niet waarom India of Zuid-Afrika nog steeds zaken doet met Moskou. Maar we moeten begrijpen dat wij westerse landen erg hypocriet zijn. Wij zijn verantwoordelijk voor de enorme uitstoot van broeikasgassen in de laatste twee eeuwen. In de Parijsakkoorden werd de belofde gedaan zuidelijke landen te helpen met de aanpassingen aan een veranderd klimaat. Maar het toegezegde geld is er niet gekomen. Je kunt niet blijven bedelen. Er moet een systematische herverdeling komen. De minimumbelasting voor multinationals, zoals in Oeso-verband wordt voorgesteld, is heel interessant. Die 15% is echter te laag.'

'Maar wat een veel groter probleem is: het is vooral een discussie binnen de noordelijke landen. Hoe kunnen we de belastingsopbrengsten verdelen? De zuidelijke landen halen helemaal niets binnen. In de toekomst, als het gaat om het belasten van hele machtige bedrijven of zeer rijke individuen uit Europa of de VS: op z'n minst een deel van de opbrengst moet naar de armere landen. Naar rato van hun inwoneraal en hun blootstelling aan klimaatverandering. Ik denk dat we naar zo'n systeem toe moeten.'

'Ik weet dat het moeilijk is om te accepteren, zeker voor de miljardairs en de multinationals. Maar rijke landen, rijke bedrijven en rijke personen kunnen er alleen zijn dankzij de armere landen: namelijk de wereldwijde herverdeling van arbeid, die in de 20ste eeuw een vlucht heeft genomen. Wij zijn niet individueel verantwoordelijk voor het kolonialisme uit het verleden, maar wel voor de toekomst en de ontwikkeling van de armere landen.'

U bepleit nog progressievere belastingen, en zware afroming van erfenissen. Ontstaat zo niet een soort communisme waar harder werken niet loont, met als gevolg minder welvaart voor iedereen?

'Ik heb heel veel historische data verzameld over ongelijkheid binnen en tussen landen. Mijn conclusie: we hebben een inkomensverschil nodig waarbij de best verdienende werknemers 5 keer zoveel verdienen als die aan de onderkant. Sommigen bepleiten een verhouding van 1 op 10, of 1 op 20. Je kunt discussiëren over het niveau. Maar wat duidelijk is: 1 op 50, of 1 op 100 of zelfs 200, dat is absoluut niet noodzakelijk. Er zijn in de geschiedenis perioden geweest waarin dit soort verschillen werden geredueerd tot 1 op 5 of 1 op 10. Was dat een drama voor de economie? Zeker niet. Sterker, het tegendeel is waar. Met lagere inkomensverschillen heb je juist meer groei.'

Dat extreme ongelijkheid slecht is voor de groei, daar zijn economen het wel over eens. Rijke mensen kunnen niet al hun geld opmaken en sparen dus meer — wat de vermogensongelijkheid verder versterkt. Piketty is extreem in de mate van herverdeling die hij bevorgt: belastingtarieven van 90% of 95% voor de hoogste inkomens, en een forse herverdeling van vermogen via een hoge erfenis- en vermogensbelasting. Zo ontstaat de 'erfenis voor iedereen', een startkapitaaltje 'dat eerder moet worden gezien als sociaal en rechtelijk vermogen dan als privébezit in strikte zin'. Zinnen als 'niets belet ons overigens om ook na te denken over systemen die korte meten maken met alle vormen van privébezit' in zijn nieuwe boek maken in één klap duidelijk waarom de Partijgenaar de held is van links, maar vooral door Amerikaanse marktdenkers als een onversnenden communist wordt beschouwd.

Het gaat u niet alleen om de herverdeling van geld, maar ook van macht.

'Om een economie te laten floreren, heb je geen kleine elite nodig met geweldige ideeën voor iedereen. Je moet juist miljoenen mensen er bijtrekken. We hebben nu miljoenen mensen met een goede opleiding, die veel bij te dragen hebben, ook aan de besluitvorming. We hebben meer economische democratie nodig. Het idee dat je één individu, die op z'n 30ste een goed idee had of veel geluk had, en dan op z'n 35ste en daarna nog steeds alles besluit in enorme organisaties: dat is volstrekt belachelijk. Dat is een monarchie-achtige kijk op de economie. Totaal verouderd. Dat moet veranderen.'

Amerika's grote rivaal China heeft een duidelijk ander systeem. Welk acht u het meest kansrijk?

'Het Chinese systeem is een soort dictatoriaal systeem, al noemen ze het socialisme. Het goede antwoord daarop is om een soort van democratisch socialisme te ontwikkelen. Je kunt het ook sociaaldemocratie van de 21ste eeuw noemen, als je niet van het woord socialisme houdt. Het gaat mij om het volgende. We moeten doorgaan in de richting waarin Europese landen al bewegen. Met werknemersrechten, meer stemrechten voor werknemers in bedrijven – er zijn al landen waar werknemers 50% van het bestuur vertegenwoordigen. Dat moet in elk land gebeuren. Je wilt werknemers betrekken, en verder gaan met het verkleinen van de ongelijkheid.'

'Het winstmotief is niet altijd goed. Maar dat wil niet zeggen dat er geen winstmakende activiteiten meer mogen zijn. Voor kleine bedrijven, zoals bars, restaurants en bakkerijen, daarvoor wil je het winstmotief houden. Maar je hebt geen enorme concentratie van bezit nodig in een paar handen. Je wil het verspreiden. En je moet non-profit uitbreiden in onderwijs, gezondheidszorg, energie, openbaar vervoer, cultuur. Dat betekent geen gecentraliseerde staat zoals in China. Het kunnen allerlei combinaties zijn, ook met stichtingen en lokale overheden. Dat is de algemene richting voor wat ik participatief socialisme noem. Dat is de juiste richting als antwoord op de Chinese uitdaging, samen met een internationaal belastingsysteem dat beter uitpakt voor de arme landen. Doen we dat niet, dan is er een risico dat het Chinese dictatoriale systeem steeds invloedrijker wordt op wereldniveau.'

Ziet u over 10 jaar meer gelijkheid?

'10 jaar? Dat weet ik niet. Maar neem je een periode van 50 of 80 jaar, dan ben ik optimistisch. Het systeem van participatief socialisme dat ik beschreef, kan er zijn aan het einde van deze eeuw, dat geloof ik echt. Misschien eerder. Het is geen droom. Het is veel gelijker dan wat we vandaag hebben. Maar wat we vandaag hebben, is veel gelijker dan een eeuw geleden. De transformatie die ik probeer te omschrijven is niet veel ingrijpender dan de transformatie die we hadden tussen het koloniale, autoritaire, patriarchale kapitalisme van 1910 en het soort sociaaldemocratische kapitalisme van nu. We zijn al onderweg.'

Lees meer

Wereldwijde ongelijkheid gaat over meer dan inkomen alleen

Meer samenleving

ENERGIE
De schone energie uit het Midden-Oosten is zo schoon niet

CULTUUR
Gouden tijden Nederlandse dance voorbij

ZORG
Waar is die €600 mln voor de wijkverpleging gebleven?

PODCAST
De week voorbij: In de City van Londen is alles vooral betaalble gebleven

© het Financieele Dagblad 2022